

OSVRT NA JEDAN NEDAVNO OBJAVLJENI TALIJANSKI VODIČ KROZ POVIJEST, UMJETNOST I KULTURU ISTRE

(Dario ALBERI, "*Istria - storia, arte, cultura*", LINT, Trst, g. 1997., 2000 str.)

U Trstu je g. 1997. pod znakom tamošnjeg LINT-a objelodanjen vrlo opširan povijesno-zemljopisni istarski vodič na ukupno čak dvije tisuće stranica male veličine i sitnog gustog sloga. naslovljen "*Istria - storia, arte, cultura*" (Istra - povijest, umjetnost, kultura). Njegov je pisac Tršćanin Dario Alberi. a na ovom je - ne samo za samoukog pojedinca, već i za skupinu stručnih pisaca - opsežnom i značajnom postignuću kao zaljubljenik u istarske krajolike i baštinu, kako sam naglašava u predgovoru, radio ukupno sedam godina, dosta dobro istraživši u tom razdoblju istarski poluotok i njegova brojna naselja, te proučivši veći broj pisanih djela na talijanskom jeziku što se bave istarskim pitanjima.

U prvom dijelu Alberijevog vodiča nalazi se ljetopis kroz istarsku pretpovijest i povijest (*Anali storici*, str. 3-108) koji završava s ranim devedesetim godinama, odnosno osamostaljivanjem Hrvatske i Slovenije. Ljetopis je nadopunjen nizom povijesnih zemljovida cijele ili pak pojedinih dijelova Istre, kao i s nekoliko preglednih popisa velikaša značajnih za istarsko srednjovjekovlje. Uz brojne, čitatelju korisne povijesne činjenice iznesene u sažetom obliku, u tom ljetopisnom dijelu knjige, piscu se u njemu potkrao povećati broj nepotpunih, djelomično točnih, ali i sasvim netočnih podataka, a mnoge značajne i znakovite istarske povijesne događaje nije uopće spomenuo, što će stručno oko lako zamijetiti. Zbog mojeg poštovanja prema piščevom golemom uloženom trudu, sklon sam vjerovati da je do tih propusta došlo zbog obrade pojedinačnom umu preopširnog povijesnog razdoblja i zemljopisnog prostora. uslijed ograničenosti opsegom toga poglavlja te zbog njegovog nedovoljnog poznavanja hrvatskog i slovenskog jezika (što je jasno vidljivo u knjizi) koje mu je priječilo uvid - ako ga je uopće želio - u odnosno znanstveno i stručno štivo na tim jezicima, a svakako mu je olakotna okolnost i to što se ne radi o istraživaču s povjesničarskim obrazovanjem, što sve naravno ipak presudno ne umanjuje Alberijev dojmljivi stvarateljski zanos i prilično dobro poznavanje istarskog prostora koje je iskazao (naravno, kroz "talijanske naočale") pri ozbiljenju ovog - prvenstveno za talijansku kulturnu javnost - vrijednog izdanja. Prvi dio knjige inače zatvara par općih zemljopisnih i zemljopisnih činjenica o Istri (*Istria: caratteri generali*, str. 109-114).

Slijedeća tri dijela vodiča čine njegovu sadržajnu okosnicu, a u njima je Istra po prevladavajućem obilježju svoga tla odnosno površine podijeljena u tri cjeline: na bijelu (*L'Istria bianca*, str. 115-308), zelenu (*L'Istria verde*, str. 309-1006) i na crvenu Istru (*L'Istria rossa*, str. 1007-1959). Unutar tih triju zemljopisnih cjelina u knjizi pisac pojedina istarska područja dijeli po poglavljima uglavnom vezanim za povijesno važnije istarske gradove i gradiće ili pak rjeđe za istarske rijeke, doline i ostale izdvojene predjele poput Liburnije i Ćićarije. U tim poglavljima Alberi iznosi brojne zemljopisne, povijesne i povijesno-umjetničke podatke o svim značajnijim istarskim naseljima, dok manja sela i zaseoke unutar pojedinih cjelina navodi uz svega par podataka ili samo spomenom njihovih imena. Osim što su ti dijelovi vodiča protkani činjenicama iz zemljopisa, povijesti te obavijestima o spomenicima graditeljstva i umjetnosti, napis je obogaćen učestalim lijepim crtanim građevinama odnosno spomenicima, grbovima, tlocrtima i zemljovidima. Ti nas podaci i crteži vode kroz djeliće istarske prošle zbilje, "vraćajući" čitatelja u davna ili nedavna vremena i upoznavajući ga s pojedinim njihovim preostacima u sadašnjosti.

Zanimljivost je ovog talijanskog djela ta da je njegov pisac pokušao u svojim istarskim istraživanjima obuhvatiti i talijansku i hrvatsku i slovensku sastavnicu Istre, što je prava rijetkost kod tamošnjih istraživača, dijelom zbog nepoznavanja jezika, a dijelom i zbog, u talijanskim krugovima odavno prisutnog i iskazanog, zlonamjernog potcjenjivanja i potiskivanja istarskog Hrvatsva, koje je činilo, čini i činit će i ubuduće golemu većinu istarskog pučanstva, usprkos trajnim otvorenim ili prikrivenim nasrtajima iz talijansko-talijanaških (iredentističko-autonomaških) redova što idu za tim da to stanje promijene u svoju korist. Nažalost, Alberijev pokušaj "poštenijeg" pristupa istarskoj prošloj i sadašnjoj narodnosnoj stvarnosti ostao je samo pokušajem, a urodio je u njegovoj knjizi obiljem pogrdjehaka, nepotpunosti, netočnosti i prešućivanja, što će - uvjeren sam - svaki hrvatski imalo obrazovani čitatelj odmah primijetiti. Osobito se to odnosi na krivo ispisivanje hrvatskih imena osoba i naselja (kako unutar pojedinih poglavlja, tako i u kazalima otisnutim pri kraju), na često izbjegavanje uporabe hrvatskog imena tamo gdje je ono zbog povijesne točnosti - po mojem i ne samo mojem mišljenju - neophodno, na učestale netočne, nepotpune, a i one od pisca potpuno zanemarene za nas Hrvate izuzetno važne podatke o hrvatskoj istarskoj kulturi i prošlosti, na prešućivanje mnogih značajnih hrvatskih ljudi i njihove uloge u prošlosti Istre, kao i skoro posvemašnju šutnju o brojnim dramatičnim zbivanjima vezanim za negdašnje neravnopravne međunarodne odnose u Istri (koje je obilježavala nasilnička prevlast talijanštine) te izgradnju narodne svijesti kod pojedinih istarskih sastavnica. Smatram da svatko tko - poput Alberija - želi tako široko i gotovo u cijelosti obuhvatiti u svome stvarateljskom nastojanju povijest, umjetnost i kulturu jednog tako raznolikog i zamršenog kraja kao što je Istra (a osobno mislim da takva preuzetna namjera, želi li se ona obaviti sa zadovoljavajućim uspjehom, prelazi moći pojedinca, ma kakav on znalac bio), mora mnogo duže, sustavnije, pa i savjesnije provesti istraživanja tvornih i umnih djela i vrela o tom kako divotama, tako i strahotama obilježenom poluotoku. Naprotiv, moram ustvrditi da je Dario Alberi spomenutim propustima - nadam se nesvjesno uslijed nedovoljne stručnosti i lošeg utjecaja sredine u kojoj obitava, a ne zle namjere - kroz svoje djelo nažalost iskazao pojedine znakove Hrvatima odavna dobro poznatog talijanskog prijevira (čast izuzecima) prema hrvatskoj kulturi i narodu, kao i tužno nepoznavanje hrvatskog jezika i pravopisa, što me - moram priznati - začuđuje, s obzirom da se - ako se ne varam - radi o čovjeku čija je majka hrvatskoga podrijetla (odnosno, kako on to naglašava, "la madre, una Ladich, era di pura razza 'ciccia'").

Unatoč rečenim zamjerkama, ovdje napisanim zbog spomenutih razloga, što bacaju vidnu sjenu na Alberijev vodič, treba svakako istaći da je ovo obimno i pregledno postignuće itekako dobrodošlo, s obzirom na malobrojnost sintetskih napisa o Istri, osobito iz hrvatskih pera (točnije, tipkovnica). Stoga bi moglo poslužiti kao opipljivi poticaj hrvatskim istraživačima prošlosti za jedan opsegom sličan, ali sadržajem potpuniji i točniji stručni i izdavački pothvat. Ipak, nema sumnje da kao jedna od najopširnijih knjiga ikad napisanih o tom našem poluotoku, "*Istria - storia, arte, cultura*" može putniku i znatizeljniku dobro poslužiti pri njegovom upoznavanju. Pritom bi morao pri njenom korištenju biti svjestan brojnih primjedbi - ako su mu kojim slučajem dospjele do očiju ili ušiju - što su ih izrekli hrvatski stručnjaci, jer ona gotovo sustavno umanjuje i iskrivljuje hrvatski doprinos životu u Istri kroz stoljeća. Smatram na koncu poželjnim reći da bi u slučaju da se pisac i izdavač - ponajprije radi povijesne istine - odluče u mogućem sljedećem izdanju (ili izdanjima) na neophodne ispravke i dopune u tom smjeru, ovo Alberijevo obimno veliko djelo zaslužilo taj pridjev i kad je u pitanju njegov sadržaj, pa bi kao takvo bilo dostojno povjerenja hrvatskoga čitatelja, a možda i hrvatskoga prijevoda.

Mislav Elvis LUKŠIĆ